

ОССЕ И СИГУРНОСТТА В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА – ЧЕТИРИ ДЕСЕТИЛИТИЯ СЛЕД ХЕЛЗИНКИ

гл. ас. д-р Константин Пудин

Университет за национално и световно стопанство

Увод

Сигурността е потребност и същевременно условие за задоволяване на други потребности. В най-широк смисъл тя може да бъде дефинирана като състояние на средата, при което не се наблюдават заплахи и опасности за интересите на различните субекти на сигурността, което при равни други условия предполага стабилност и е предпоставка за тяхното развитие и благоденствие. Към нейното създаване и поддържане са насочени усилията на отделния човек, на групите от хора, държавата и международната общност.

В „Равнища на сигурност“ Димитър Йончев отбелязва, че отговорността за международната сигурност е солидарна отговорност на държавите и на поддържаните от тях наддържавни и междудържавни организации.¹ Една такава междудържавна организация, появила се в годините на Студената война, преживяла нейния край и последвалите преобразования в пространството от Ванкувър до Владивосток, съществуваща днес и преосмисляща своята роля за гарантиране на международния мир и сигурност през следващите години е Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ).

Настоящият доклад има за цел да изясни ролята на ОССЕ за сигурността в Югоизточна Европа и по-специално на Балканския полуостров през изминалите 25 години. Наред с това в него се представя развитието на Организацията и се набелязват предизвикателствата пред съществуването и функционирането ѝ през следващите години, които съвременната среда за сигурност поставя.

1. ОССЕ – възникване, развитие и принципи

Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа е приемник на Съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа (СССЕ), проведено в началото на 70-те години на XX век и приключило с подписването на 1 август 1975 г. на Заключителният акт от Хелзинки. Това е инициатива, която историкът Йордан Баев сполучливо определя като уникален форум на представители от 35 държави, който е призван да формулира принципите и механизмите за изграждане на нова регионална система за колективна сигурност и за постепенно преодоляване следвоенното разделение между Източна и Западна Европа.²

Още от началото на своята работа през първата половина на 70-те години до днес СССЕ/ОССЕ прилага широк и всеобхватен подход към сигурността, включващ три допълващи се измерения (наричани първоначално „три кошници“) – в политико-военната област, в икономическата и в сферата на околната среда и в областта на човешки-

те права. Разнообразните аспекти на сигурността в рамките на тези три направления се разглеждат като взаимосвързани и взаимозависими.

В тясна връзка с всеобхватния характер на сигурността е и принципът за кооперативната сигурност, към който се придържа Организацията. Той се основава на схващането за неделимост на сигурността. Това означава, че сътрудничеството в областта на сигурността е от полза за всички държави участнички и че несигурността на една държава засяга всички останали. Кооперативната сигурност предполага сътрудничество с други международни организации и институции, а също с отделни държави.³

Прилагайки като критерии ролята за гарантиране на сигурността в Европа и степента на институционално изграждане, развитието и функционирането на Организацията може да бъде разгледано в рамките на три периода.

Границите на *първия период* обхващат времето от подписването на Заключителния акт през 1975 до края на 80-те и началото на 90-те години на XX век.⁴ През този период Съвещанието играе основната си роля в условията на блоково противопоставяне, а именно на форум за дискусия между двете супер сили и техните съюзници по основни и значими въпроси на мира и сигурността. И двете страни са твърдо убедени в необходимостта от работата на Съвещанието, като средство за търсене на трудни компромиси по значими теми и сближаване на позициите.

След Хелзинки през 70-те и 80-те години Съвещанието се провежда в Белград, Мадрид и Виена. Срещите са разделени на две фази – фаза, на която се прави преглед на прилагането на вече постигнати договорености и фаза, на която се правят нови предложения и се оформят заключителните документи. Продължителността им е голяма – от няколко месеца до години, защото в дневния ред са включени много въпроси, по които в условията на Студена война трябва да бъде постигнат консенсус.⁵

Безспорно едно от постиженията в работата на СССЕ от края на 80-те години са преговорите за съкращаване на въоръжените сили, ускорени от промените в Източна Европа и приключили с подписването през ноември 1990 г. на Договор за обикновените въоръжени сили в Европа (ДОВСЕ). Договорът има ключово значение за изграждане на доверие между страните и като цяло за стабилността в Европа.

Вторият период започва от началото на 90-те години на миналия век. Това е етап на оптимизъм, че разделението между Изтока и Запада е преодоляно окончателно след рухването на комунистическите режими в Източна Европа. Този оптимизъм и надежда намират израз в Декларацията за Нова Европа (*Charter of Paris for a New Europe*), приета от държавните и правителствени ръководители на страните-участнички в Съвещанието през ноември 1990 г. в Париж. В нея е записано: „Ерата на конфронтация и разделение на Европа приключи. Ние заявяваме, че отсега нататък нашите отношения ще се основават на уважение и сътрудничество. Европа се освободи от наследството на миналото. Смелостта на мъжете и жените, силата на волята на на-

³ The OSCE Concept of Comprehensive and Co-operative Security, An Overview of Major Milestones, OSCE Secretariat, Conflict Prevention Center, Vienna, June 2009, p. 1.

⁴ Самото Съвещание за сигурност и сътрудничество в Европа се провежда на три етапа: първи (подготвителен) етап – юли 1973, втори (работен) етап – септември 1973 – юли 1975 и трети (заключителен) етап – юли

¹ Йончев, Д., „Равнища на сигурност“, НБУ, С. 2008, с. 214.

родите и мощта на идеите на Заключителния акт от Хелзинки откряха нова ера на демокрацията, мир и единство в Европа...“⁶

На фона на общия ентузиазъм от победата на разума и демокрацията в Европа, в условията на нова среда за сигурност в началото на 90-те години на миналия, поставяща и нови предизвикателства пред международната общност, от 1 януари 1995 г. СССЕ се преименува на ОССЕ. Това става с решение на държавните и правителствени ръководители на държавите участници на срещата в Будапеща през декември 1994 г. Преименуването само формално показва прехода в развитието на Съвещанието от форма за дискусия и сближаване на позициите между противници, в Организация, която трябва да допринесе за решаване на проблеми с цел гарантиране сигурността на всички партньори.

Този период от развитието на Организацията е сравнително кратък. Продължава около десет години, до 1999–2000 г., но е изключително динамичен. Можем да го наречем „Период на надеждите“ (или по-точно „Период на неоправданите надежди“). развитието на събитията показва, че това е един междинен, преходен етап между два периода на противопоставяне между водещите държави в СССЕ/ОССЕ.

С процесите на разпад на СФР Югославия и Съветския съюз в годините 1991–1993 г. броят на държавите участници се увеличава с повече от 20. Увеличават се и проблемите на сигурността в пространството на ОССЕ, което неминуемо налага активното ѝ участие в търсенето и прилагането на ефективни мерки за решаване.

Така започва усиленото създаване на структури, разработването и прилагането на нови механизми, развитието на вече съществуващи такива. Ключови в това отношение са вече цитираната Декларация за Нова Европа от 1990 г., Документът от Прага за по-нататъшно развитие на структурите и институциите на СССЕ (*Prague Document on Further Development of CSCE Institutions and Structures*) от 1992 г., Документът от Хелзинки, озаглавен – Предизвикателствата на промяната (*Helsinki Document on the Challenges of Change*) също от 1992 г.

В средата на 90-те години на ХХ век източноевропейските страни недвусмислено заявяват своето желание за членство в доминираната от САЩ Организация на северноатлантическия договор (НАТО). Евроатлантическата интеграция изглежда без алтернатива за бившите членки на Варшавския договор. През 1999 г. Полша, Чехия и Унгария се присъединяват към НАТО. Пет години по-късно са последвани от още седем държави – България, Естония, Литва, Латвия, Румъния, Словакия и Словения. През 2008 г. Украйна се присъединява към Плана за действие към членство в НАТО. Тя е и първата бивша съветска република, която се включва в Програмата „Партньорство за мир“ през 1994 г. Границите на Алианса доближават Руската федерация, която вече се е отърсила от съветското си минало и се възражда като голям геополитически играч. Всички тези и други процеси характеризират *третия период* в развитието на ОССЕ, който може да бъде приет и като настоящ.

В условията на постепенното възобновяване на противопоставянето между супер силите от втората половина на ХХ век ОССЕ, развила и укрепила своята институционална структура, се явява арена на сблъсък на интереси. Диалогът по ключовите въпроси на сигурността става все по-труден, а постигането на консенсус почти невъзможно.

2. ОССЕ и ролята ѝ за сигурността на Балканския полуостров

От началото на 90-те години до днес ОССЕ се ангажира активно с проблемите на мира, сигурността и процеса на демократизация на Балканите. Специално внимание е отделено на държавите, разположени в Западните Балкани – Албания и републиките на разпадналата се СФР Югославия – Босна и Херцеговина, Сърбия, Хърватия, Словения, Черна гора, Македония и автономната област Косово, провъзгласила своята независимост през 2008 г.

Въпреки че през тези години усилията на Организацията са с променлив успех, като цяло нейното присъствие и дейност имат положително влияние за постигане на мир и сигурност в региона. За реализиране на своите цели тя прилага различни механизми в трите направления на сигурността – военно-политическо, икономическо и свързано с околната среда и човешки права. Съвместно с други международни организации участва в инициативи, които имат за цел повишаване стабилността в региона, напр. Пакт за стабилност в Югоизточна Европа (*The Stability Pact for South Eastern Europe*).

Основният инструмент, който ОССЕ прилага в Югоизточна Европа, са т. нар. полеви операции или операции на терен (*field operations*). Няма официално приета дефиниция на понятието „полеви операции на ОССЕ“. Те се осъществяват под формата на „мисия“, „присъствие“, „офис“, „проектен офис“, „център“ и др., които Организацията разкрива в съответната приемаща страна с нейно съгласие. Всяка операция се основава на: Меморандум за разбирателство между ОССЕ и приемащата страна, конкретен мандат и бюджет.

Мандатът за една такава операция се дава с решение, взето с консенсус от Постоянния съвет на ОССЕ. В гласуването участва и приемащата държава. Операциите траят по-продължително време, но не са неограничени. Мандатът им може да бъде удължаван. Бюджетът им е част от Единния бюджет на ОССЕ. В състава на всяка мисия, офис, център и т.н. има позиции за чуждестранен и местен персонал.⁷

В момента под формата на мисии и присъствие Организацията провежда 6 операции на Балканите. Това са: Мисия на ОССЕ в Босна и Херцеговина, Мисия на ОССЕ в Черна гора, Мисия на ОССЕ в Сърбия, Мисия на ОССЕ в Скопие, Мисия на ОССЕ в Косово и Присъствие на ОССЕ в Албания. Интересен е фактът, че мандатите на тези мисии са удължавани неколkokратно, като обхватът на дейността им се променя – разширява или стеснява в зависимост от ситуацията в приемащата страна и нейните съседи. Някои от тях функционират още от 90-те години на миналия век.

Мисията на ОССЕ в Босна и Херцеговина е разкрита с решение на Съвета на министрите на заседанието му, проведено през декември 1995 г. в Будапеща. Целта ѝ е да подпомогне прилагането на договореностите, залегнали в подписаното през ноември същата година Дейтънско мирно споразумение, с което се слага край на четиригодишната кръвопролитна война в бившата югославска република. Освен това тя трябва да допринесе за провеждане на избори и изграждането на демократични институции в страната, да съблюдава за спазването на човешките права.

Мисията на ОССЕ в Косово е установена с решение на Постоянния съвет от 1 юли 1999 г. Тя е в пряка връзка с Резолюция 1244 на Съвета за сигурност на ООН и по-спе-

циално параграф 10 и параграф 11, които предвиждат цивилно присъствие на международната общност в Косово. Мисията играе важна роля в рамките на Временната администрация на ООН, ангажирайки се с изграждането на институции и съблюдаването на човешките права. Това са основните направления на дейност и към момента.

Мисията на ОССЕ в Черна гора от 2006 г. има за цел да популяризира принципите на Организацията, установявайки и поддържайки контакти с правителството на страната, неправителствените организации, академичната и изследователската общност.

Мисията на ОССЕ в Сърбия от 2006 г. е приемник на Мисията на ОССЕ във Федеративна република Югославия, която е установена с решение на Постоянния съвет от 2001 г. и преименувана с решение на същия орган през 2003 г. в Мисия на ОССЕ в Сърбия и Черна гора. Целите на мисията в Сърбия не са по-различни от тези в останалите бивши югорепублики. В тясно сътрудничество с държавните институции и структури на властта на всички нива, неправителствените организации в страната и отделни граждани, тя трябва да подкрепя процесите на демократизация и защитата на човешките права, в т.ч. правата на лицата, принадлежащи към национални малцинства. Мисията популяризира принципите на ОССЕ, свободата на словото и върховенството на закона.

В изпълнение на своите задачи Мисията на ОССЕ в Сърбия сътрудничи активно с Върховния комисар на ОССЕ по въпросите на националните малцинства, Офиса на ОССЕ за демократични институции и човешки права, Представителя на ОССЕ по въпросите за свободата на медиите и Координатора на ОССЕ по икономическите въпроси и въпросите, свързани с околната среда. Тя е подпомогната и от Центъра за превенция на конфликти към Секретариата на Организацията при организирането на семинари и провеждане на обучения, посветени на мерките по изграждане на доверие и сигурност, а също и други въпроси от политико-военен характер. Мисията поддържа контакти и с представителите на други международни организации в Сърбия – Съвет на Европа, Европейска комисия, агенциите на ООН, Международен комитет на Червения кръст.

Мисията на ОССЕ в Скопие е разкрита през 1992 г. и първоначално има статута на наблюдаваща. Целта ѝ е да бъде наблюдавано развитието на процесите по границата на приемащата страна – Македония със Сърбия и в други нейни части, където е възможно разпространение на конфликта в бивша Югославия и да се предотврати появата на нови конфликти в региона. Мисията изпълнява следните задачи: изграждане и поддържане на диалог с местните власти; установяване на контакт с политически партии, неправителствени организации и отделни граждани; наблюдение и събиране на информация за стабилността в страната и възможността за избухване на конфликт; провеждане на други мероприятия, свързани с нейната цел и съобразени с принципите на Организацията.

Мисията е много активна по време на т. нар. Македонска криза през 2001 г. През този период числеността ѝ е увеличавана на няколко пъти. Тя трябва да следи за незаконен трафик на оръжие в северните погранични части, за хуманитарната ситуация в страната, вкл. за проблеми с бежанците и населението останало без дом, трафик на хора, за случаи на насилие и враждебност в рамките на междуетническите отношения. Мисията не е ангажирана с наблюдение на процеса на събиране на оръжие и спазване на договорености за прекратяване на огъня.⁸

Дейността на *Присъствието на ОССЕ в Албания* е свързано най-вече с: подпомагане изграждането на демократични институции и функциониращо гражданско общество, гарантиране свободата на медиите чрез изработването и прилагането на съответното законодателство, подпомагане провеждането на законодателна реформа, административна реформа и реформа в изборния процес, стимулиране разработването на стратегии за борба с трафика на хора и корупцията, провеждане на обучение за повишаване капацитета на граничните полицейски структури и др. Присъствието на ОССЕ в Албания е установено с решение на Постоянния съвет през 1997 г.

Четири са приключилите операции на ОССЕ: Дългосрочна мисия на ОССЕ в Косово, Войводина и Санджак (1992–2001 г.), Мисия на ОССЕ за наблюдение в Косово (октомври 1998 – юни 1999 г.), Мисия на ОССЕ в Загреб (1996–2007 г.) и Офис на ОССЕ в Загреб (200 –2011 г.).⁹

3. Предизвикателства пред бъдещото функциониране на ОССЕ

На настоящия етап от своето развитие, характеризиращ се с динамични промени в международната средна за сигурност и връщане към политическото, икономическото и военното противопоставяне Изток-Запад, по същество противопоставяне между Руската федерация, от една страна, и САЩ и по-голямата част от държавите – членки на ЕС/НАТО, от друга, ОССЕ е изправена пред преосмисляне на мястото си на международната сцена и цялостна преценка на механизмите, с които си служи, и тяхното ефективно прилагане за постигане на своите цели – стабилност, просперитет и демокрация в държавите участнички чрез политически диалог и споделянето на общи ценности.

Така логично на срещата на Съвета на министрите на ОССЕ в Базел в края на 2014 г. тогавашното швейцарско председателство в тясно сътрудничество с поемащата председателството на Организацията през 2015 г. държава – Сърбия, и следващата я през 2016 г. Германия (държавите, формиращи т. нар. „Тройка“) лансира идеята за създаването на Панел на изтъкнати личности (*Panel of Eminent Persons on European Security as a Common Project*). Този Панел е натоварен със задачата да изработи препоръки за това как да се възроди и укрепи идеята за европейската сигурност като „общ проект“, с оглед на кризата в и около Украйна и с цел да се допринесе за т. нар. процес Helsinki + 40.

Трябва да бъде отбелязано, че това не е първата подобна инициатива на ОССЕ, която има за цел да даде насоки за развитието на Организацията. На заседанието на Съвета на министрите на ОССЕ в София в края на 2004 г. е взето решение за създаването на Панел на изтъкнати личности (*Panel of Eminent Persons on Strengthening the Effectiveness of the OSCE*). Тази мярка е продиктувана от новите предизвикателства в средата за сигурност и появата на различни гледни точки на отделни държави участнички за ролята и функционирането на Организацията. Панелът представя своя ключителен доклад озаглавен „Обща цел. Към по-ефективна ОССЕ“ (*“Common Purpose. Towards a More Effective OSCE”*) през юни 2005 г. Очакването е препоръките, представени в него, да дадат тласък на необходимия процес на реформи към по-ефективна ОССЕ в бъдеще.

Очевиден факт е, че десет години по-късно проблемите пред ОССЕ продължават да съществуват и да се задълбочават, като тя отново е изправена пред въпросите за своето съществуване и функциониране. Критиците на работата на Панела от 2005 г. посочват, че в заключителния доклад умишлено е избегнато споменаването на основните предизвикателства пред Организацията. Едно от тях е свързано с противоречия между Руската федерация и някои бивши съветски републики.¹⁰

Вторият Панел на изтъкнати личности на ОССЕ започва своята работа в началото на 2015 г. Предвидено е той да изготви междинен и след това краен доклад до края на сръбското председателство, посветен на проблема за европейската сигурност и ролята на Организацията за нейното гарантиране. В тази връзка с писмо от 22 април т.г. председателят на Панела посланик Волфганг Ишингер отправя апел към съответните правителствени институции на държавите участнички, мозъчни тръстове, университети и други неправителствени организации да подпомогнат изготвянето на докладите.

В писмото си посланик Ишингер формулира и девет от най-важните въпроси, които обобщават накратко предизвикателствата пред ОССЕ. Тези въпроси са:

- *В какво е била най-успешна Организацията през изминалите 25 години?*
- *В какво виждате причината за настоящата криза?*
- *Кои са начините за връщане към диалог по въпроса за кооперативната сигурността в региона на ОССЕ при спазване на международното право и принципите на ОССЕ?*
- *Има ли обща воля за препотвърждаване и възраждане на съществуващите елементи на кооперативната и всеобхватна сигурност и потвърждаване на основните принципи на международната система за сигурност?*
- *По какъв начин контролът над въоръженията, включително Мерките за изграждане на доверие и сигурност (CSBMs) и обсъждането на военните доктрини, допринася за засилване на кооперативната сигурност?*
- *Защо ОССЕ е била неуспешна в случаите на продължителни конфликти и какви иновативни подходи за ранно предупреждение, превенция, управление и решаване на конфликти, в т.ч. продължителни могат да бъдат измислени?*
- *Съществуват ли начини да бъде избегнато икономическите отношения да бъдат източник на напрежение?*
- *По какъв начин ОССЕ може да допринесе за справяне с най-динамичните нови заплахи за сигурността, в т.ч. киберсигурност, нарастваща нетолерантност и дискриминация, икономически предизвикателства и предизвикателства, свързани с околната среда, климатични промени, енергийна сигурност и др.*
- *Може ли Човешкото направление в ОССЕ да бъде развито допълнително?*

Така формулирани въпросите недвусмислено показват и потвърждават, че е налице криза в ОССЕ и липса на диалог, което поражда притеснение и неяснота относно нейното функциониране. Не се спазват принципите за кооперативна (*co-operative security*) и всеобхватна сигурност (*comprehensive security*), основополагащи за Орга-

низацията, което налага тяхното препотвърждаване. От въпросите е видно, че се търсят причините за неуспех на ОССЕ при решаването на продължителни конфликти и възможностите за развитие на някои от направленията в бъдеще, в т.ч. Човешкото направление (*Human dimension*).

На основата на тези въпроси са формулирани десет въпроса, които са изпратени и по линия на ОССЕ мрежа на мозъчни тръстове и академични институции (*OSCE Network of Think Tanks and Academic Institutions*), чиито членове още веднъж са покани да дадат своя принос към работата на Панела. На Тейджа Тииликайнен – член на Панела, е възложено да координира работата на мрежата.

В търсене на отговорите на въпросите следва да бъде отбелязано, че настоящата криза в ОССЕ няма институционален характер. Тя е по-скоро концептуална. Проблемът не е във функционирането на Организацията. Той трябва да бъде търсен в принципите, на които се основава нейното съществуване, и най-вече в спазването на тези принципи от държавите участнички. Както отбелязва Волфганг Целнер, това е както политическа криза, така и криза на легитимността. Държавите участнички вече не са в състояние за постигнат консенсус по ключовите политически въпроси и много често дори избягват тяхното дискутиране.¹¹ Същият автор е още по-конкретен. Той посочва, че принципът за кооперативна сигурност е подценен от възраждането на едностранното военно мислене в някои държави участнички и по-специално Руската федерация и САЩ.¹²

Заклучение

Днес ОССЕ е най-голямата регионална организация за сигурност и сътрудничество, простираща се на три континента, в която участват 57 държави. Тя е един успешен проект от втората половина на XX век, който за първи път въвежда и отстоява принципите за всеобхватната, неделимата и кооперативна сигурност.

Въпреки безспорния принос през четирите десетилетия на нейното съществуване за мира и стабилността в региона, който заема, съвременното развитие на международните отношения поставя Организацията в ситуация на криза. Това е не толкова функционална, колкото същностна криза, криза на легитимността. Продължителни и системни са усилията за преодоляването ѝ, които обаче все още не дават очаквания резултат.

Отчитайки протичащите процеси, могат да бъдат очертани различни сценарии за бъдещото функциониране на ОССЕ. Три от тях са: а) Интересите на някои от държавите участнички да се окажат много по-важни от общия интерес, с което противопоставянето между тях да продължи да се изостря. С това кризата в Организацията няма да бъде решена скоро и дори може да се задълбочи. Подобно развитие на събитията в даден момент би могло да постави под въпрос смисъла от съществуването на ОССЕ. Този е най-песимистичният сценарий за нейното бъдеще; б) Разумът да надделее над чувствата. Това предполага държавите участнички да препотвърдят принципите на ОССЕ и отново да седнат на масата на преговорите, за да обсъждат системно и продължително въпросите, по които имат разминаване в позициите. Така ОССЕ от-

¹¹ Zellner, W. and contributors, Identifying the Cutting Edge: The Future Impact of the OSCE, Centre for OSCE

ново ще играе ролята, отредена ѝ преди четири десетилетия като СССЕ. Това е най-оптимистичният сценарий, който е и най-малко вероятен; в) Усилията за излизане от безизходицата, в която се намира Организацията да дадат резултат, като държавите участнички стигнат до някакъв компромис относно нейното бъдеще. Този компромис би могъл да означава реформа в ОССЕ, която да започне още през 2016 г. по време на германското председателство и пренасочване на дейността ѝ главно в едно от измеренията на сигурността – човешкото. Това е един от умерените сценарии, очертаващи бъдещото на Организацията.

Както вече бе отбелязано, съществуват различни сценарии за бъдещото функциониране на най-голямата регионална организация за сигурност в началото на XXI век – ОССЕ. Единствено времето ще покаже кой от тях ще се осъществи.

Използвана литература

- Баев, Й., „Системата за европейска сигурност и Балканите в годините на Студената война“, изд. „Дамян Яков“, 2010 г.
- Йончев, Д., „Равнища на сигурност“, НБУ, С., 2008 г.
- Bakker, Edwin, Hainke Pietersma, The OSCE in Search a Meaningful Reform Agenda, The Netherlands Institute of International Relations „Clingendael“, 2005.
- Charter of Paris for a New Europe, Paris 19-21 November 1990 Common Purpose. Toward a More Effective OSCE, Final Report and Recommendations of the Panel of Eminent Persons on the Strengthening of Effective of the OSCE, June 2005.
- Helsinki Document on the Challenges of Change, 1992.
- OSCE Handbook, OSCE Press and Public Information Section, Vienna 2007.
- Prague Document on Further Development of CSCE Institutions and Structures, 1992.
- Survey of OSCE Field Operations, OSCE Secretariat Conflict Prevention Center, Vienna 2015.
- The OSCE Concept of Comprehensive and Co-operative Security, An Overview of Major Milestones, OSCE Secretariat, Conflict Prevention Center, Vienna, June 2009.
- Working Group, Wolfgang Zellner&Frank Evers (principle authors), The Future of OSCE Field Operations (Options), OSCE Network of Think Thanks and Academic Institutions, 2014.
- Zellner, W. and contributors, Identifying the Cutting Edge: The Future Impact of the OSCE, Centre for OSCE Research, Hamburg 2007.